

MJESTO NASTAVE ENGLESKOG JEZIKA STRUKE NA EKONOMSKOM FAKULTETU U BRČKOM

THE COURSE OF ENGLISH FOR SPECIFIC PURPOSES AT THE FACULTY OF ECONOMICS IN BRČKO

Ninoslava Radić, asistent
Ekonomski fakultet u Brčkom

Apstrakt. U radu je izvršeno poređenje plana i programa nastave iz engleskog jezika nastalog kao rezultat započetih reformskih procesa na Ekonomskom fakultetu u Brčkom sa mjestom i značajem koji engleski jezik danas ima u obrazovanju studenata, te sa realnim potrebama za poznavanjem jezika ekonomske struke u različitim privrednim oblastima na području Brčko distrikta.

Ključne riječi: nastavni plan i program, poslovni engleski jezik, komunikaciona situacija, analiza potreba

Abstract. The article gives comparative overview of curriculum of English language course designed in the reform processes at the Faculty of Economics in Brčko with the role English plays today in third grade education, as well as with the current need for business English in the economy of District Brčko.

Key words: curriculum, business english, communicative situation, need analysis

UVOD

Univerzitet u Istočnom Sarajevu čini osamnaest fakulteta od kojih tri fakulteta organizuju nastavu iz oblasti ekonomskih nauka: Ekonomski fakultet na Palama, Ekonomski fakultet u Brčkom i Fakultet spoljne trgovine u Bijeljini, i to u više smjerova. Od toga, Ekonomski fakultet na Palama u okviru katedre za strane jezike organizuje kurseve engleskog, njemačkog, francuskog i ruskog jezika, dok fakulteti u Brčkom i Bijeljini kao strani jezik nude samo engleski. Mi ćemo se u ovom radu baviti organizacijom nastave engleskog jezika na Ekonomskom fakultetu u Brčkom, tačnije, govorićemo o problemu koji je po našem mišljenju najaktuelniji, a koji istovremeno, ni u kom slučaju nije nerješiv.

Radi se, naime, o izboru nastavnih planova i programa za izvođenje nastave engleskog jezika na ekonomskom fakultetu u odnosu na nivo znanja polaznika ovih kurseva i njihove realne potrebe.

ENGLESKI JEZIK U ODNOSU NA POTREBE SAVREMENOG DRUŠTVA

Prema Zakonu o visokom obrazovanju Republike Srpske¹, Senat Univerziteta odnosno visoke škole kao najviše akademsko tijelo koje odlučuje o svim akademskim pitanjima, između ostalog, donosi i nastavne planove i programe dodiplomskog, postdiplomskog i doktorskog studija. Kriteriji kojima se ova institucija rukovodi pri izboru i utvrđivanju nastavnih planova i programa za sve predmete, pa tako i za strani jezik, trebalo bi da odražavaju sistem vrijednosti našeg društva, potrebe društva (tekuće i buduće), potrebe ličnosti, zahtjeve tradicije i kulturno-umjetničke i naučno-tehnološke zahtjeve. Jedna takva naučno-tehnološka potreba savremenog društva je i poznavanje engleskog jezika. Jer, zašto bi, inače, engleski jezik našao svoje mjesto u nastavnim planovima obrazovnih institucija na svim nivoima.

Štaviše, jedan od principa na kom počiva reforma vaspitno-obrazovnog sistema Republike Srpske odnosi se na obrazovanje za potrebe informatičkog, tehnološkog i globalnog društva koje za cilj ima sticanje znanja i vještina u skladu sa brzim promjenama u društvu. U Bijeloj knjizi Evropske unije posvećenoj obrazovanju iz 1995. godine kao jedan od opštih ciljeva navodi se vladanje sa tri evropska jezika (jednim maternjim i dva strana).²

¹ Zakon o visokom obrazovanju. Službeni glasnik Republike Srpske. Broj 85, God. XV, 2006

² "...In line with the resolution of Council of Ministers of 31 March 1995, it is becoming necessary for everyone, irrespective of training and education routes chosen, to be able to acquire and keep up their ability to communicate in at least two Community languages in addition to their mother tongue." White Paper on Education and Training... pp. 48

Takođe je naglašeno da se u okviru usmjerenog obrazovanja i to čitavim njegovim tokom mora staviti naglasak na učenje jezika jer je ono od dvojake važnosti za radni život osobe, s obzirom da je to jedan od osnovnih elemenata opšte kulture, te da predstavlja prednost pri pronalazanju posla u zemlji ili u okviru Evropske unije.³

Među svjetskim i evropskim jezicima primat je, iz razloga koje smatramo da ovdje ne treba posebno navoditi, još od perioda nakon Drugog svjetskog rata preuzeo engleski jezik. Polazeći od pretpostavke da je danas poznavanje engleskog jezika jedan od uslova za ostvarivanje uspješne karijere u privredi nameće se sljedeće pitanje: Kako najbolje pripremiti studente, kad je riječ o poznavanju engleskog jezika, za uspješno snalaženje u situacijama u kojima se mogu naći na početku svoje poslovne karijere? Šta uopšte potencijalni poslodavci očekuju u tom pogledu od svršenih studenata?

U potrazi za odgovorima na ova i slična pitanja konsultovali smo odjeljenja za ljudske resurse nekolicine privrednih subjekata koji na području Brčko distrikta djeluju u oblasti proizvodnje, trgovine i bankarstva, te kadrovsku službu Vlade Brčko distrikta.

Metodom upitnika i strukturisanog intervjua ispitivali smo da li se u procesu selekcije kandidata sa visokom stručnom spremom koji konkurišu na radno mjesto u tim preduzećima vrši testiranje iz engleskog jezika i na koji način, da li se vrši testiranje poznavanja jezika struke (u našem slučaju ekonomskog engleskog), te kolika je uloga engleskog jezika u redovnom radnom procesu u kompanijama.

Obradom dobijenih podataka došli smo do sljedećih saznanja:

- U kompanijama iz bankarskog sektora i izvozno orijentisanim kompanijama iz proizvodnog sektora, te sektora javne uprave poznavanje engleskog jezika uvršteno je u minimalne uslove za sva radna mjesta koja podrazumijevaju organizacione poslove kao što su pozicije šefova odjeljenja, menadžera i slično, pa se prilikom selekcije kandidata za ove pozicije vrši testiranje znanja iz engleskog jezika. (U njihov opis posla, između ostalog, ulazi i držanje prezentacija, vođenje sastanaka, pisanje izvještaja, kontakti sa klijentima odnosno strankama i slično.)
- U kompanijama iz oblasti trgovine poznavanje engleskog jezika neophodno je samo za poziciju tehničkog sekretara (u čiji opis posla spada komunikacija sa poslovnim partnerima, vođenje poslovne korespondencije i slično).
- U kompanijama koje djeluju kao dio veće multinacionalne grupe (Bimal kao članica Agrogrupe, i ProCredit Bank, članica Procredit Grupe) engleski je u upotrebi i kao korporativni jezik, što znači da zaposleni koji su zaduženi za komunikaciju između filijala i centrale moraju odlično poznavati engleski jezik.
- Procesom testiranja poznavanja engleskog jezika kandidata koji konkurišu na radna mjesta sa višom i visokom stručnom spremom obuhvaćene su vještine razumijevanja i pisanja, a većina kompanija obuhvaćenih ovim istraživanjem pored testiranja pismenim putem vrši i testiranje vještina usmene komunikacije.
- Svi ispitanici (voditelji kadrovskih službi) su sveukupno poznavanje engleskog jezika kandidata koji konkurišu na radna mjesta ocijenili kao nezadovoljavajuće, pri čemu je poznavanje stručnog engleskog jezika – u ovom slučaju ekonomskog - na posebno niskom nivou, zbog čega neke od kompanija organizuju interne kurseve za svoje zaposlenike.

Podaci dobijeni ovim ispitivanjem upućuju na zaključak da sa rastućim globalnim karakterom poslovanja u preduzećima kod nas, rastu i potrebe tržišta rada za visokokvalifikovanim ljudima koji će, pored poznavanja materije vezane za oblast u kojoj su se obrazovali, biti u stanju da posao uspješno obavljaju i na engleskom jeziku, van granica svoje zemlje ili sa klijentima koji odatle dolaze. Upravo je zadatak obrazovnih institucija počev od onih osnovnih do visokoškolskih da odgovori savremenim potrebama društva i proizvede kadar koji će i u ovom pogledu biti konkurentan na području cijele Evropske unije kao zajednice kojoj težimo, ali i šire.

³ *White Paper on Education and Training... pp. 48*

NASTAVA ENGLESKOG JEZIKA U REFORMSKIM PROCESIMA NA EKONOMSKOM FAKULTETU U BRČKOM

Reformom osnovnog obrazovanja u Republici Srpskoj u skladu sa preporukama Generalnog sekretara vijeća Evrope engleski jezik uveden je u III razred osnovne škole (osma godina života) čime je dobio status prvog stranog jezika, i predviđeno je da se sa njegovim učenjem nastavi tokom cijelog školovanja.⁴

U idealnoj situaciji mladi ljudi – budući studenti koji uspješno prođu ovako ambiciozno koncipirano osnovno i srednje obrazovanje u pogledu znanja engleskog jezika trebalo bi da budu u stanju da bez poteškoća nastave sa učenjem jezika i vještina karakterističnih za oblast za koju se dalje školuju kroz posebno dizajnirane kurseve na svojim fakultetima.

Međutim, rezultati ovakvog intenziviranja nastave engleskog jezika u okviru osnovnog i srednjeg obrazovanja postaće vidljivi tek za desetak godina. U međuvremenu, nivo znanja engleskog jezika kod mladih ljudi koji započinju studije na Ekonomskom fakultetu u Brčkom kreće se u rasponu od odličnog vladanja jezikom (kod studenata koji su tokom srednje škole proveli nekoliko mjeseci na školovanju u Sjedinjenim Američkim Državama kroz AYUSA programe⁵) do “nultog” poznavanja engleskog jezika. Ilustracije radi, od ukupno 216 studenata upisanih na prvu godinu studija na Ekonomskom fakultetu u Brčkom u školskoj 2007/2008 godini engleski jezik u školama je učio 141 student, od čega je 126 njih engleski jezik imalo kao prvi ili jedini strani jezik, dok je nastavu nekih drugih stranih jezika bez ikakve nastave engleskog pohađalo ukupno 75 studenata (uglavnom njemački i samo poneko ruski jezik).

Ipak, i pored činjenice da je otprilike dvije trećine novoupisanih već pohađalo nastavu iz engleskog jezika, izmjenama nastavnog plana i programa iz engleskog jezika na Ekonomskom fakultetu u Brčkom usvojenim u maju 2007. godine, u skladu sa novom organizacijom Univerziteta, u prvom semestru organizuje se kurs za početnike čiji je cilj da „...omogućiti studentima, koji u srednjoj školi nisu imali prilike da pohađaju nastavu engleskog jezika, da steknu određeni vokabular pomoću kojeg će moći da saznaju, ali i da daju osnovne podatke o sebi, o svojoj porodici, prijateljima, svakodnevnom životu i poslu. Počeće da savladavaju vještine kao što su: čitanje, pisanje, govor, razumevanje i prevod jednostavnih tekstova...“.⁶ Sve ovo planirano je da se postigne za 60 časova raspoređenih u 15 radnih sedmica.

Osim što je preambiciozno zamišljen, imajući u vidu da je namijenjen početnicima u učenju engleskog jezika, ovakav program potpuno zanemaruje potrebe većine studenata, a kako smo ranije vidjeli i tržišta rada, za sticanjem znanja iz engleskog jezika na nivou višem od onog koji se obično dostiže u osnovnoj i srednjoj školi.

Očigledno je da zbog šarolikosti u nivou znanja engleskog jezika jedan program nikako ne može zadovoljiti potrebe svih studenata, niti se primjenom takvog programa mogu postići ciljevi o kojima smo maloprije govorili, a koji se odnose na osposobljavanje mladih da spremno odgovore na izazove koje globalizacija društva u ekonomskom, kulturnom, tehnološkom pogledu sa sobom nosi.

Dodatni problem predstavlja plan izvođenja nastave engleskog jezika koji predviđa njeno organizovanje u I, pa onda ponovo u III semestru, stvarajući tako izvjestan diskontinuitet, što će za rezultat imati potrebu u III semestru za obnavljanjem znanja stečenih u I semestru, čime se nepotrebno gubi i onako skućeno vrijeme.

PRINCIPI PLANIRANJA NASTAVE JEZIKA STRUKE

Iz svega naprijed rečenog može se zaključiti da plan i program predmeta Engleski jezik na Ekonomskom fakultetu u Brčkom nije prilagođen ni potrebama zaposlenih u privredi niti nivou znanja studenata, te da studentima ne omogućava ni minimum jezičkog obrazovanja u oblasti ekonomskih nauka. Pitanje je šta se može učiniti kako bi se navedene disproporcije umanjile.

⁴ *Bijeli papir: Zajednička strategija za modernizaciju osnovnog i opšteg obrazovanja ...str. 13.*

⁵ *AYUSA (Academic Year in the United States) Organizacija za međunarodnu obrazovnu i kulturnu razmjenu mladih. Više informacija na www.ayusa.org*

⁶ *Plan i program iz predmeta Engleski jezik Ekonomskog fakulteta u Brčkom Univerziteta u Istočnom Sarajevu, 2007.*

U drugoj polovini dvadesetog vijeka, sa naglom ekspanzijom međunarodnog poslovanja i sa nametanjem engleskog jezika kao globalnog sredstva sporazumijevanja u tom poslovanju, počela je da raste i potražnja za kursovima engleskog jezika osmišljenim za tačno određene potrebe. Pažnja lingvista je sa opisivanja pravila engleskog jezika usmjerena na otkrivanje načina na koji se jezik upotrebljava u stvarnoj komunikaciji: "Ako način na koji se jezik upotrebljava varira od jedne komunikacione situacije do druge, onda bi trebalo biti moguće utvrditi karakteristike te određene situacije i na tim karakteristikama temeljiti kurs jezika."⁷ Tako jedan od osnovnih principa kod planiranja nastave engleskog kao jezika struke glasi: „Reci mi zašto ti treba engleski i reći ću ti kakav engleski ti treba“ (*Tell me what you need English for and I will tell you the English that you need.*)

Dakle, engleski jezik, kakav je potreban studentima ekonomskog fakulteta, moguće je identifikovati analiziranjem lingvističkih karakteristika komunikacionih situacija iz oblasti u kojoj se oni specijalizuju,⁸ kao i nekih vanjezičkih faktora (extralinguistic factors) prisutnih u procesu učenja. U nastavku ćemo pomenuti samo neke od njih.

Primjetno je da su određeni gramatički aspekti prisutni u većoj ili manjoj mjeri zavisno od komunikacione situacije. Pasivne su konstrukcije, na primjer, uobičajene u pismenim izvještajima, dok je upotreba glagolskog vremena perfekta (Present Perfect Tense) dominantna u usmenim izlaganjima (prezentacije, diskusije i sl). Zato se u stručnim užbenicima gramatički sadržaji često prezentuju kao spona između posebnog gramatičkog priručnika, u kome se gradivo sistematski opisuje i tekstualnih sadržaja udžbenika. Drugi bitan lingvistički faktor je vokabular. Poznavanje opštestručne i stručne leksike od ključne su važnosti za uspješno komuniciranje u poslovnim situacijama.

Vanjezički činioци odnose se na sam kontekst u kom se odvija učenje (mjesto gdje se odvija nastava, materijali koji se koriste u nastavi, profesionalna osposobljenost nastavnika) kao i na same studente (homogenost grupe, starosna dob grupe, interesi i motivacija i sl.).

Ispitivanje svakog od ovih činilaca pojedinačno je proces poznat kao analiza potreba (need analysis). Interpretacija dobijenih podataka dala bi validnu osnovu za dizajniranje jednog ili više silabusa engleskog jezika u poslovnom kontekstu koji bi studentima bio od stvarne koristi u toku samog studija i kasnije tokom njihovog profesionalnog rada.

Na kraju ćemo se još vratiti na problem neujednačenosti u znanju engleskog jezika novoupisanih studenata na Ekonomski fakultet u Brčkom koji je moguće riješiti na način da se kurs poslovnog engleskog organizuje na višim godinama studija i to na srednjem ili višem srednjem nivou,⁹ dok bi se na prvoj i drugoj godini studija mogao organizovati kurs za početnike koji bi bio tretiran kao izborni predmet i koji bi omogućio studentima koji ranije nisu učili engleski jezik da steknu predznanja i vještine potrebne za praćenje nastave iz engleskog jezika na višim godinama.

Nekoliko je razloga koji idu u prilog predloženoj organizaciji nastave. Prije svega, nastavu poslovnog engleskog jezika preporučljivo je organizovati na višim godinama, nakon što su se studenti upoznali sa osnovnim principima po kojima funkcioniše ekonomija kao oblast ljudskog djelovanja, i pošto su usvojili većinu opšte-stručne i ponešto od uskostručne terminologije na maternjem jeziku. Organizovanjem nastave na višim godinama izbjeći će se gubitak kontinuiteta u učenju jezika koji se, poznato je svima koji su nekad učili strani jezik, može negativno odraziti na znanje i budući proces učenja i usavršavanja. Osim toga,

⁷ Hutchinson and Waters. *English for Specific Purposes*, pp .8

⁸ Pod komunikacionim situacijama podrazumijevamo sve stvarne situacije u kojima jedna osoba koristeći jezik kao medijum prenosi poruku drugoj osobi. U poslovnom kontekstu to mogu biti sastanci, diskusije, prezentacije, obavljanje poslovnog razgovora preko telefona, pa čak i neobavezan razgovor - u usmenoj formi, te pisanje poslovnih pisama, imejlava, memorandumna, izvještaja i sl. kad je u pitanju pismeni način komunikacije.

⁹ Tj. na nivou od B1-B2 koje se prema skali Zajedničkog evropskog referentnog okvira: učenje, podučavanje, ocjenjivanje čijih je 6 nivoa zapravo interpretacija klasične podjele na osnovni, srednji i napredni nivo, odnose na srednji nivo poznavanja jezika (engl. intermediate)

nastava koja je prema sličnom modelu organizovana na Ekonomskom fakultetu u Palama¹⁰ do sada se pokazala uspješnom.

ZAKLJUČAK

Sa rastućim globalnim karakterom poslovanja u oblasti privrede uočljiva je potreba, za sada uglavnom kod visokokvalifikovanog kadra, za poznavanjem engleskog jezika ekonomske struke. Poređenjem realnih potreba zaposlenih u privredi na području Brčko distrikta sa predviđenim ishodima nastave engleskog jezika na Ekonomskom fakultetu u Brčkom utvrdili smo znatne disproporcije koje je moguće prevazići vršenjem detaljne analize potreba studenata ekonomskih fakulteta, a koja bi poslužila kao osnova za dizajniranje jednog ili više silabusa engleskog jezika u poslovnom kontekstu koji će studentima biti od stvarne koristi u toku samog studija i kasnije tokom njihovog profesionalnog rada.

LITERATURA:

1. „*Bijeli papir*. Zajednička strategija za modernizaciju osnovnog i opšteg srednjeg obrazovanja u Bosni i Hercegovini“, Dokument izradile obrazovne vlasti u Bosni i Hercegovini, Sarajevo, 2003.
2. Dudley-Evans T. and M. J. St John „*Developments in English for Specific Purposes. A multidisciplinary approach*“ Cambridge University Press, 1998.
3. Hutchinson T. and A. Waters „*English for Specific Purposes. A learning-centred approach*“, Cambridge University Press, 1987.
4. „*Strategija i koncepcija promjena u sistemu vaspitanja i obrazovanja u Republici Srpskoj*“, Pripremio i uredio Suzić Nenad, Banja Luka, Ministarstvo prosvjete, 1998.
5. Sait, K., „*Pedagogija. Temeljna znanja iz opće pedagogije, didaktike, školske pedagogije i andragogije*“, Zenica, Dom štampe, 2002.
6. Sekulović, G., „*Kreiranje udžbenika za strani jezik struke*“, Referat sa Međunarodne konferencije posvećene problemima stranog jezika struke, Herceg Novi, 2004.
7. „*White Paper on Education and Training – Teaching and Learning – Towards the Learning Society*“, COM (95) 590 final. European Union White Papers Series, 1995.

¹⁰ Tamošnji studenti na IV godini studija biraju kurs dva od četiri ponuđena poslovna strana jezika među kojima je i engleski. Nastava se izvodi u okviru jednog semestra sa ukupnim brojem od 120 časova, a njen osnovni cilj je osposobiti studenta za praćenje stručne literature na engleskom jeziku, aktivno učešće na sastancima i seminarima, samostalno pripremanje prezentacija, te pisanje eseja i poslovnih pisama. Polaznici kursa treba da posjeduju prethodno znanje jezika najmanje na srednjem nivou jer se nastava izvodi na srednjem i višem srednjem nivou.- utvrđeno uvidom u Nastavni plan i program iz predmeta Engleski jezik Ekonomskog fakulteta na Palama za akademsku 2007/08 godinu.